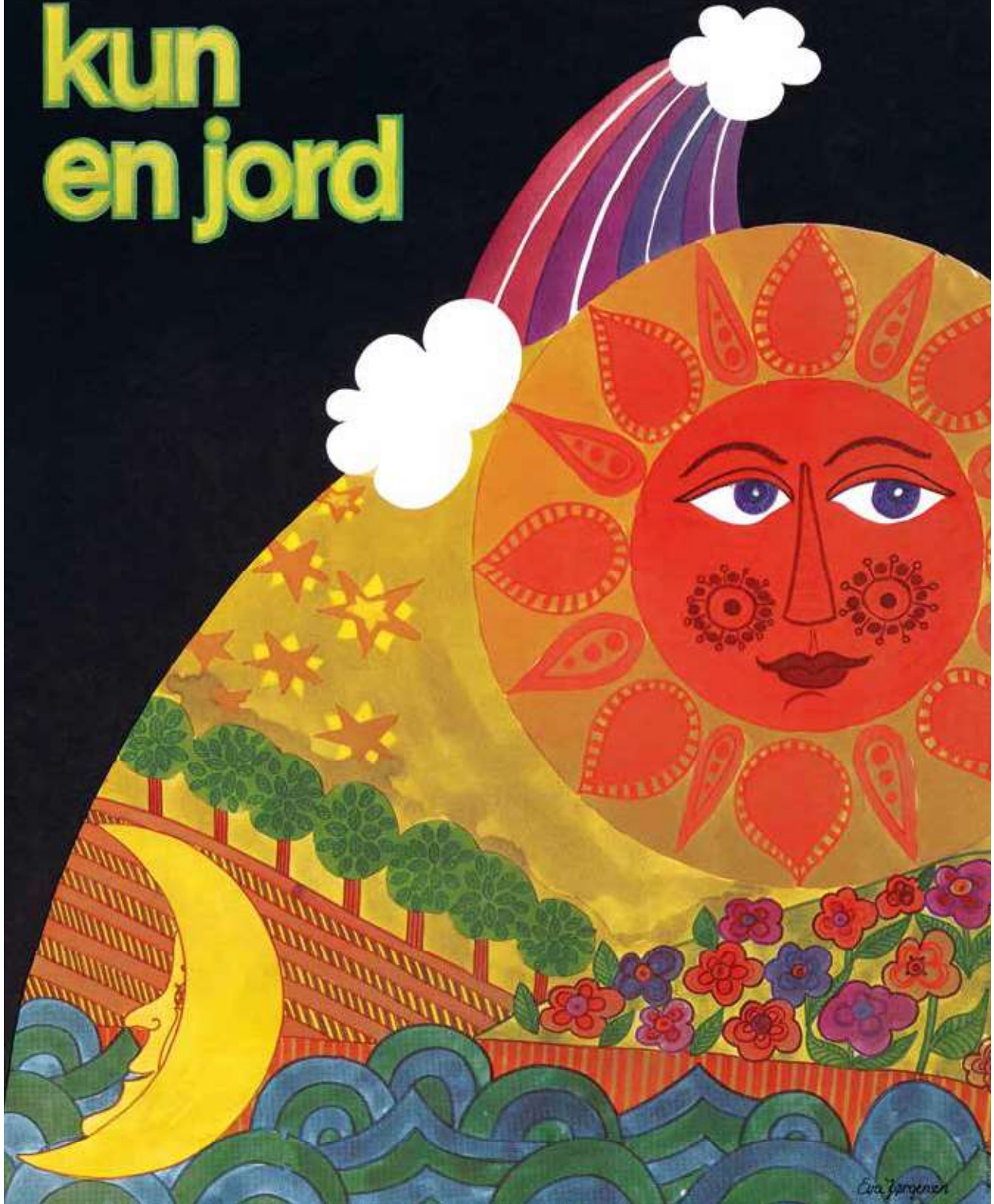

vi har
kun
en jord

Jorden kalder på Dansk Plakatmuseum

Ekaterina Poliakova

Forurening, miljø og klima har været på dagsordenen længe. Endda før plakater for alvor blev masseudbredt og brugt til at sprede budskabet om, at vi skal passe på jorden. Den Gamle By udvalgte 170 plakater fra det seneste århundrede til udstillingen, der åbnede i februar 2023. Akademisk medarbejder Ekaterina Poliakova fortæller historien.

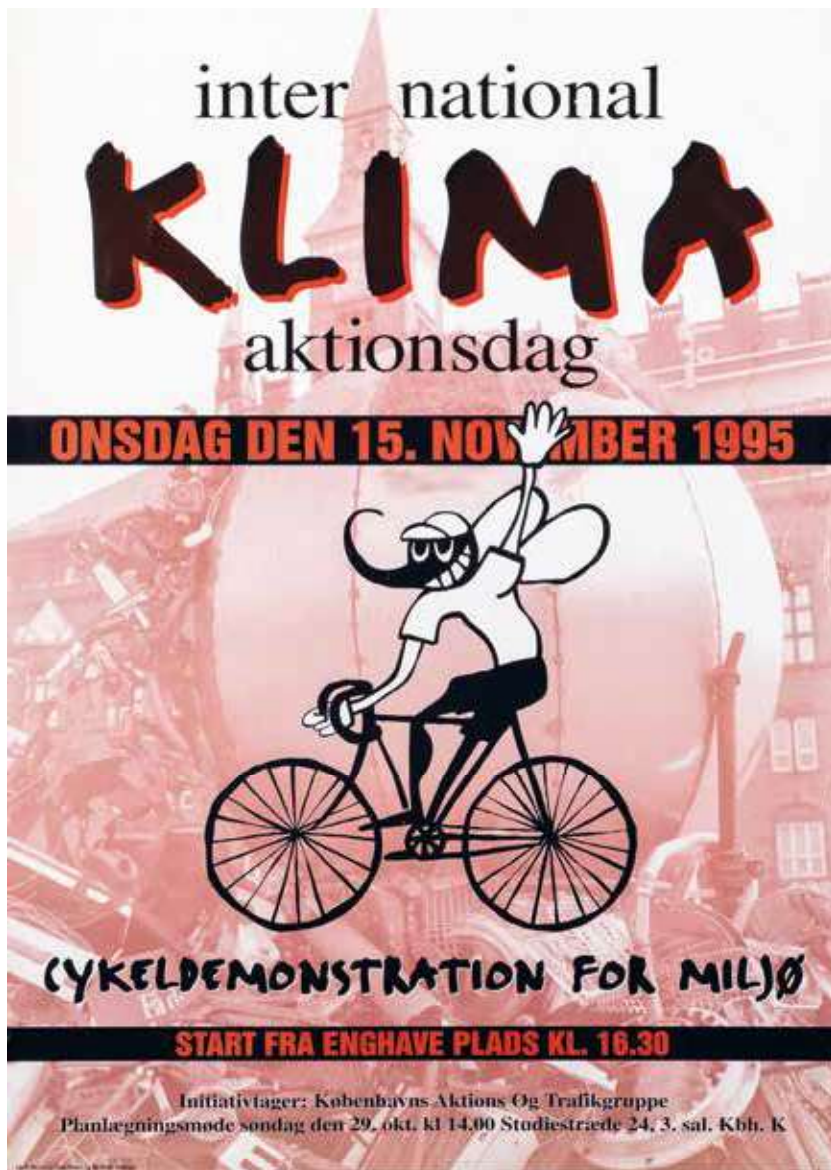
Plakaten – signeret Eva Jørgensen – blev udsendt af Dansk Ungdoms Fællesråd, FN-forbundet, Internationalt Forum og NOAH. Den er formentligt fra første halvdel af 1970'erne. I 2023 blev den genoptrykt til salg i museumsbutikken. Dansk Plakatmuseum, Den Gamle By. Foto: Uffe Brotherton Kjær.

Klimakrise og forureningsproblemer kan tage pusten fra de fleste. Og med forskernes varslinger om klimaforandringer kan fremtiden virke nedslående og skræmmende. Men der er masser af konstruktiv viden og inspiration fra fortiden, der måske kan bidrage til fremtidens løsninger. Netop det konstruktive forsøgte Dansk Plakatmuseum at vise med plakaterne på en særudstilling. Det var vigtigt for Den Gamle By ikke at være den moralske, løftede pegefinger, men samtidig at have fokus på, at den globale krise kræver markant og fælles indsats.

Hver plakat er et unikt nedslag i historien. Men når de iagttages side om side, kan man opdage interessante fortællinger, paralleller og referencer. Miljø- og klimaplakaternes dateringer understregede, hvordan vi har bevæget os fra først at tale om natur, senere miljø og forurening til i stigende grad efter 1990'erne at snakke om klima.

Modtagelsen fra de besøgende har på rundvisninger og til udstillingsåbningen været positiv. Blandt andet oplever flere, der i begyndelsen af 1970'erne var på miljøbarrikaderne, at deres indsats mod

forurening nu bliver hørt og set, og flere har givet udtryk for, at det er rart at få foldet historien ud, fordi deres generation ofte bliver beskyldt for at være skyld i miljø- og klimakrisen.

15. november 1995 aktionerede mange organisationer verden over mod menneskeskabte klimaforandringer. I Danmark tog Københavns Aktions- og Trafikgruppe initiativ til cykel demonstration for miljøet. Også Flemming Quist Møllers cykelmyg Egon var med. Dansk Plakatmuseum, Den Gamle By. Foto: Thomas Kaare Lindblad.

Spirende bevidsthed

Mennesker har altid påvirket naturen. Så hvornår skal man begynde en fortælling om miljø- og klimakamp? I dansk plakathistorisk kontekst kan fortællingen tidligst begynde for godt 100 år siden, hvor plakatmediet blev mere og mere udbredt.

1800-tallets industrialisering og den efterfølgende vækst fandt sted stort set uden overvejelser om langsigtede skader på naturen. Det kan man se på plakater, der på idyllisk vis bruger rygende skorstene som symbol på velstand, arbejde og fremskridt. Naturen blev brugt som en uendelig ressource. Dog vidner en plakat med et vers af Jeppe Aakjær fra 1920'erne om, at tanker om naturbevaring også spirede midt i den buldrende urbanisering.

Da Danmarks Naturfredningsforening blev oprettet i 1911, havde foreningen naturbevarelse og tilgængelighed af naturen på dagsordenen. Ønsket om at holde naturen ren nåede bl.a. danskerne gennem en verskonkurrence, som foreningen bragte i aviserne i 1912. Formålet var at få skabt et par verselinjer, der skulle få folk til at rydde op efter sig, når de tog i skoven. Der var en førstepræmie på 200 kr på spil, og der blev modtaget over 10.000 vers. Indholdet af versene vidner om, at tanker om naturen i overvejende grad handlede om æstetik. Det er eksempelvis tydeligt i det vindende vers, der lød: Sildeskind og Æggeskaller, Propper, Madpapir og Skaar. Pynter ej i Skovens Haller. Tag det med dig, naar du gaar". Naturen skulle helst se pæn ud. Og synspunktet harmonerer med plakater indtil midten af 1900-tallet.

Verskonkurrencen inspirerede Den Gamle By. Museet opstillede skolepulte, hvor gæster blev opfordret til at skrive vers om miljø og klima. Og tilbuddet blev flittigt brugt. Eksempelvis lød et vers: "Plant et træ, ellers vil vores elskede Jord gå i knæ". Et andet rime-de: "Der er ingen der vinder, hvis alle insekter forsvinder. Blomster kan ikke bestøves af minder".

Gæsternes mange bidrag tyder på, at emnet er i folks bevidsthed. Og måske kan versenes indhold i fremtiden gøre andre klogere på nutidens forståelse af miljø- og klimadebatten.

Røg, støj og møg

I slutningen af 1960'erne og i 1970'erne kom forurening og miljø for alvor på dagsordenen. Både nationalt og internationalt. De rygende skorstene blev i stigende grad brugt til at illustrere negative på-

virkninger på omgivelserne. I samme periode blev flere unge politisk aktive, og mange organiserede sig i kampen for miljøet og mod forureningen.

Plakater var blandt de foretrukne medier til at sprede budskaber. Organisationer som NOAH og OOA stablede plakatudstillinger om problematikkerne på benene, så særudstillingen på Dansk Plakatumuseum er nærmest en opfølger til et allerede afprøvet format.

Plakatens kraft

Selv om et analogt medie som plakaten i dag er i hård konkurrence med digitale kanaler, har plakater stadig en markant stemme i miljø- og klimakampen. Nye trykteknikker har gjort det billigere at lave plakater, og der har formentlig aldrig været så mange plakater som i dag.

Vores byrum bliver stadig i 2023 indtaget af nye plakater, der med formsprog, opråb, oplysning og utålmodige budskaber hen-

Danmarks Naturfredningsforening viser Folketinget i menneskets fravær. Plakaten blev skabt til kampagnen "Naturen indtager Folketinget" (2020), der sigtede efter at give naturen mere plads – også på finansloven. Dansk Plakatumuseum, Den Gamle By. Foto: Territorium, Animation: The Image Faculty.

vender sig til et tilfældigt forbipasserende publikum og appellerer til klimahandling.

Miljø- og klimakampen bliver for alvor tydelig, når man begynder at lægge mærke til plakaterne omkring os. Plakaternes kamp for en grønnere fremtid ses ikke blot på elbokse, hvor de er sat ulovligt op, men også reklamer og kampagner taler til vores samvittighed som forbrugere. Plakater kan stadig samle folk til demonstrationer, høringer og kamp for natur, miljø og klima.

The Environmental History of Posters

Pollution, environment and climate have been on the agenda for a while. Even before posters became properly widespread and used to convey the message that we should take care of the earth. Den Gamle By selected 170 posters from the last century to show how we have discussed the topic historically. Each poster is a unique instance of history. But when viewed side by side you can discover interesting narratives, parallels and references. The dates of the environmental and climate-related posters highlight how we moved from talking about nature, environment and pollution to talking about climate after the 1990s.